

Studija politike: —————>

OPORAVAK PUTEM KREDITIRAN- JA – OČEKIVANJA I DOSTIGNUĆA DRUGE MERE PAKETA OPORAVKA

Autor: Institute for Development Policy (INDEP)

Program: Demokratsko upravljanje

Objavljeno: Novembar 2021

Institut za razvojnu politiku (INDEP), će u okviru projekta „Oporavak za održivost“ pratiti sprovođenje Paketa ekonomskog oporavka. Istovremeno, informisaće građane o koristima predviđenim ovim paketom, i analiziraće i ciljeve i očekivanja mera obuhvaćenih Paketom ekonomskog oporavka. Realizacija ovog projekta omogućena je podrškom Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država i USAID-a.

Sadržaj

Uvod	4
Metodologija	6
Druga mera paketa oporavka	6
Sprovođenje druge mere	11
Zaključak	14
Preporuke	15

Uvod

Pandemija KOVIDA-19 je kako zdravstveni tako i socio-ekonomski izazov. Pojavljujući se po prvi put na Kosovu marta 2020. godine, posebno u vreme potpunog zatvaranja, ona je ključne segmente privrede izložila riziku od potpunog gašenja. Bruto domaći proizvod Kosova je tokom 2020. godine opao na 6.88%.¹ Kada se uzme u obzir da je samo godinu dana pre toga, 2019. godine, rast BDP-a iznosio 4.9%, pad na skoro 7% ispod nule bio je brz i šokantan po privredu. Potpuni prestanak privredne delatnosti značajnog broja privrednih subjekata značio je potpuno gašenje, a za one koji su uspeali da se oporave, dosta vremena da to i postignu.

Novonastale poteškoće i opasnost od nepoznatog virusa primorali su države širom sveta da ograniče većinu aktivnosti, čak i da uvedu meru zaključavanja u jednom periodu. Mogli su se videti razni primeri brige u vreme pandemije, sa Švedskom koja ni na jedan trenutak nije zaustavila svoje ekonomske aktivnosti i brojnim drugim zemljama koje su ih prekinule. Naša zemlja je među zemljama koje su zatvaranjem i obustavom aktivnosti sprečile širenje virusa. Ovakva mera nanela je velike gubitke privrednom sektoru, a šteta koja je načinjena u to vreme prisutna je i danas. Da bi ublažila štetu, Vlada Kosova je usvojila i sprovela ekonomske pakete, u čijem je središtu bio ekonomski oporavak Republike Kosovo.

Zakon br. 07 / L-016 o ekonomskom oporavku - covid-19 usvojen je krajem 2020.

godine, iako je njegova izrada počela otprilike sedam meseci pre toga. Ovo zakašnjenje učinilo je da mnogi sektori zaostaju u oporavku, a celokupna primena paketa oporavka bila je nepotpuna². Štaviše, paket koji je bio usvojen je zapravo bio predmet opsežnih političkih rasprava i sukoba, koji su takođe doveli do usvajanja nekoliko izmena, koje su pružile dodatne podsticaje kada je reč o vađenju uglja i drugih minerala. Ono što taj paket oporavka konkretno nije imao bili su kriterijumi koji bi pripremili bolji, zeleniji oporavak.

Vlada Kosova je već usvojila i započela primenu Paketa ekonomskog oporavka.³ Ovaj paket ima za cilj da ublaži štetu pričinjenu kao posledica pandemije KOVIDA-19. Ovaj paket nije prvi paket pomoći koji se nudi građanima, već je četvrti po redu. Za ovaj paket izdvojeno je 420 miliona evra i obuhvata poprilično oštećene kategorije. Primena paketa je počela nakon izmena u budžetskim izdvajanjima i usvajanjem paketa od strane Vlade Kosova.

Paket oporavka nije uzeo u obzir prethodno definisane kriterijume „zelenog oporavka”. Nisu postojali kriterijumi koji bi uticaj pandemije odrazili na troškove, najveći efekat multiplikatora na privredu, niti su postojali kriterijumi za transformaciju energetske sistema i poboljšanje životne sredine. Ovi kriterijumi se mogu upotrebiti da se poveća delotvornost paketa oporavka ali i kako bi se ovi trenuci iskoristili da se potpomogne

1 Svetska banka (2020), Godišnji BDP - Kosovo, dostupno na <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDPMK1TP.KD.ZG?locations=XK> (accessed October 2021).

2 INDEP, (2021), Pregled primene Zakona br. 07 / L-016 o ekonomskom oporavku - KOVID-19, Priština: INDEP

3 Ministarstvo finansija, rada i transfera, Vesti, Ministar finansija, rada i transfera predstavio Paket ekonomskog oporavka od 420 miliona evra, dostupno na <https://mf.rks-gov.net/Page.aspx?id=1,2.1091>, (pristupljeno oktobra 2021.)

energetska tranzicija i dekarbonizacija.

Skupština Republike Kosovo je 16. jula 2021. godine usvojila u načelu Predlog zakona br. 08/L-016⁴ o izmeni i dopuni Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2021. godinu. Dok je 28. jula 2021. godine Skupština Republike Kosovo održala plenarnu sednicu na kojoj je na dnevnom redu bilo drugo razmatranje Predloga zakona br. 08/L-016 o izmeni i dopuni Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2021. godinu. Skupština Republike Kosovo je istog dana usvojila Zakon br. 08/L-016 o izmeni i dopuni Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2021. godinu.

Tema kojom ćemo se pozabaviti u ovom izveštaju biće prva pod-mera druge mere Paketa ekonomskog oporavka. Ova pod-mera pod nazivom „Subvencionisanje investicionih zajmova“ ima za cilj ekonomski oporavak i ublažavanje štete, a u samoj žiži ove pod-mere jesu privredni subjekti. Kosovski fond za kreditno jemstvo (KFKJ) takođe je angažovan na sprovođenju ove pod-mere, kroz koju će biti garantovana sredstva za oporavak od štete pričinjene pandemijom KOVIDA-19. Ovaj izveštaj je organizovan na osnovu podataka dobijenih od Ministarstva finansija, rada i transfera i biltena u okviru projekta „Oporavak za održivost“.

Ova analiza ima za cilj da se osvrne na ciljeve, očekivanja i oceni mere koje su pružene, da

bi se nakon toga osvrnula na kvalitet mera i status dosadašnje primene. Iznad svega, pošto ciljnu publiku čine donosioci politike sa posebnim akcentom na Ministarstvu finansija i Kabinetu premijera, namera je da preporukama na kraju, ova analiza posluži da se dalje poboljša primena ove mere. Takođe, korišćenjem izvučenih pouka, nameravamo da damo preporuke, kao osnovu za osmišljavanje novih paketa koji će biti primenjiviji ali i delotvorniji.

⁴ Službeni list. Republike Kosovo, Zakon br. 08/L-016 o izmeni i dopuni Zakona br. 07/L-041 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2021) godinu, dostupan na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=36153>, (kome je pristupljeno oktobra, 2021)

Metodologija

Za potrebe izrade ovog izveštaja korišćena je mešovita, kvantitativna i kvalitativna metodologija. U delu gde je korišćeno kvantitativno istraživanje, INDEP je metodom nadgledanja i kabinetskog istraživanja prikupio podatke i informacije o koracima sprovođenja mera Paketa ekonomskog oporavka. Pored toga, kako bi ovaj izveštaj bio što potpuniji, INDEP je u kontekstu analizirao podatke iz izveštaja, nakon čega je svoje zaključke izveo tim analitičara.

Izveštaj je realizovan u okviru procesa praćenja Paketa oporavka i iz kojeg su proizašla četiri biltena i šest infografika kojima je cilj da informišu građane o sprovođenju mera. Izradu izveštaja, ali i biltena i infografika prate istraživanja i intervjui koje INDEP organizuje radi prikupljanja podataka o Paketu ekonomskog oporavka. Ovi podaci pomažu u tačnom informisanju i podizanju transparentnosti od strane relevantnih institucija.

Nakon prikupljanja podataka, metodom analize sadržaja, takođe smo analizirali stavove vladinih zvaničnika u identifikovanju očekivanja i uticaja koju će mera prema očekivanjima, imati. Istoj će se pristupiti, u odsustvu dokumenata o konsultacijama, memoranduma objašnjenja i pratećih objašnjenja, koja generalno nedostaju u procesu izrade propisa. Analiza sadržaja nam je dala priliku da podatke o nivou primene dovedemo u spregu sa očekivanjima koja su zvaničnici imali od konkretne pod-mere.

Druga mera paketa oporavka

Privredni subjekti su se suočili sa ogromnim gubicima duž meseci izbijanja pandemije KOVIDA-19 i njenog širenja. Gubici su bili ne samo u prihodima i finansijskom prometu, već i u radnoj snazi. Usled ekonomskih poteškoća, mnogi radnici su ostali bez posla, a jedan broj njih bili su primorani da rade za manje zarade. Pandemija je, kao takva, teško oštetila globalni zdravstveni sektor, ali je istovremeno zadala i težak udarac privredi.

Da bi odgovorila na negativne posledice pandemije KOVIDA-19 po kosovski privredu, Vlada Kosova je prvobitno odobrila hitan paket, vredan 179 miliona evra. Ovaj paket je usredsređen samo na mala i srednja preduzeća. Nakon toga, Vlada je usvojila Program ekonomskog oporavka, izdvajajući 365 miliona evra za podršku preduzećima u stvaranju i očuvanju radnih mesta. U aktuelnom paketu, koji je odobren i koji se sprovodi, izdvojeno je 420 miliona evra, a u njemu centralnu ulogu imaju mala, srednja i velika preduzeća. Progresivan rast paketa oporavka išao je ruku pod ruku sa činjenicom da je pandemija kovida -19 izdržala test vremena i da je relativno prisutna sve vreme od izbijanja prvih slučajeva, pa sve do kraja 2021. Jedna od najvažnijih pod-mera i sa najvećim budžetom je pod-mera 2.1. Subvencionisanje investicionih zajmova.⁵ Za isti je izdvojeno ukupno 30 miliona evra, a cilj mu je da omogući nove investicije, oporavak od štete pričinjene pandemijom i proširi postojeće kapacitete. Investicioni zajmovi omogućiću

⁵ Ministarstvo finansija, rada i transfera, Paket ekonomskog oporavka, dostupan na <https://mf.rks.gov.net/desk/inc/media/D3A6FA8F-6A6A-42AA-A090-52062568DC47.pdf>, (pristupljeno u oktobru 2021.)

vaju preduzećima da imaju više prostora za oporavak i ispunjavanje individualnih i zahteva klijenata.

Investicioni zajmovi predstavljaju finansijska sredstva koja omogućavaju otvaranje preduzeća, ulaganje u aktuelno preduzeće, proširenje poslovanja, kupovinu objekata, pa čak i renoviranje preduzeća. Ovi zajmovi predstavljaju priliku za revitalizaciju i vraćanje u normalu, jer se kroz njih može finansirati ponovno otvaranje privrednih subjekata, povratak na posao onih koji su ostali bez radnih mesta ili čak otvaranje novog privrednog subjekta. Stoga, u smislu važnosti i funkcije, investicioni zajmovi predstavljaju priliku za preduzeća koja žele da se oporave od pandemije.

Pod-mera 2.1. će imati za cilj da pomogne preduzećima koja nameravaju da prošire svoje kapacitete, preduzećima u vlasništvu žena i preduzećima koja nisu smanjila broj zaposlenih, a koja su istovremeno pretrpela finansijsku štetu kao posledica pandemije. Između ostalog, ovo je jedan od motiva za preduzeća koja mogu ostvariti koristi od ove pod-mere, jer se kroz investicione zajmove može započeti ekonomski oporavak. Dakle, i sami privredni subjekti će biti u prilici da odrede korake održivog razvoja i unaprede svoj ekonomski razvoj pre svega, a potom i naše zemlje.

Ulažući kroz zajmove, ulažete pozajmljeni novac i to znači da možete uložiti mnogo veći iznos. Pošto ulažete više novca, profit je veći kada tržišta rastu, a paralelno su gubici veći kada tržišta padaju. Ako možete da prihvatite taj visok nivo rizika, ulaganje zajmovima može predstavljati delotvoran način da se brže izgradi ili poveća bogatstvo. Posebno uz subvencionisanje glavnice, kroz meru 2.1. Paketa ekonomskog oporavka,

preduzeća imaju dodatni razlog da koriste zajmove.

Subvencionisanje investicionih zajmova dostupno je svim preduzećima iz kategorija korisnika, koji su uzeli zajam od 1. oktobra pa nadalje. Korist od ove pod-mere, odnosno subvencija može iznositi do 400.000,00 evra. Dakle, za uzeti zajam do vrednosti od 2.000.000,00 evra, može se subvencionisati 20% ako se ispune predviđena ulaganja. Uobičajeno, privredni subjekti mogu uzeti i veće zajmove, ali gornja granica subvencionisanja, shodno pod-meri 2.1. iznosi 400.000,00 evra. Ova mera ostaje otvorena do juna 2022.

Koje su prednosti i investicionih zajmova?

- Investicije kroz investicione zajmove imaju potencijal da u kraćem vremenskom periodu dostignu ciljeve privrednih subjekata
- Investicija kroz investicione zajmove u ukupnom iznosu počinje da se realizuje odmah, umesto da čekate da svoju štednju gradite tradicionalnom strategijom.
- Investicioni zajmovi stvaraju uslove za brži održivi razvoj

Koje su opasnosti investicionih zajmova?

- Zajam uključuje veći rizik od kupovine investicija koristeći samo sopstvene izvore novca jer ima potencijal da poveća investicione gubitke.
- Od vas se traži da otplatite kredit, uključujući kamatu, bez obzira na povraćaj ulaganja.
- Investicioni zajam može ograničiti vaš pristup kreditiranju, usled neizmirenog kreditnog duga.

Dobitnici subvencija u vidu investicionih zajmova, odnosno prve pod-mere druge mere, mogu biti neke kategorije pogođene pandemijom KOVIDA-19. Kategorije korisnika čine⁶:

- proizvodni i prerađivački privredni subjekti i koji nastoje da prošire aktuelne kapacitete
- preduzeća u vlasništvu žena
- preduzeća koja su očuvala broj zaposlenih, ali su pretrpela finansijske gubitke

Stoga, kao poslovna kategorija pogođena pandemijom, investicioni zajmovi mogu biti dobra opcija za prevazilaženje štete i problema koji su nastali u periodu pandemije.

Za proizvodna i prerađivačka preduzeća, postoje neki uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi ostvarili korist kroz subvencionisanje investicionih zajmova. Uslov za subvencionisanje je⁷:

- Najmanje 50% investicije treba izdvojiti za opremu za proširenje kapaciteta, dok se ostatak može izdvojiti za pomoćne troškove za proširenje proizvodnih kapaciteta
- Svrha uzimanja kredita treba da bude proširenje kapaciteta

Ovakav uslov podstiče ove privredne subjekte na dalji razvoj, stvaranje većeg prostora i povećanje postojećih kapaciteta, kroz prethodno uzet kredit.

Takođe za proizvodna i prerađivačka preduzeća postoje neke kategorije u koje nije

⁶ Ministry of Finance, Labor and Transfers, Economic Recovery Package, Measure 2 - Economic and Production Recovery, Sub-measure 2.1. Subsidizing investment loans, accessible at <https://mf.rks.gov.net/desk/inc/media/D3A6FA8F-6A6A-42AA-A090-52062568DC47.pdf>, (accessed October 2021)

⁷ Ministry of Finance, Labor and Transfers, Decision No. 66/2021, accessible at https://mf.rks.gov.net/desk/inc/media/7095D9A9-25D7-4FB5-97AD-8EEFF4EDC1C9.pdf?fbclid=IwAR0Wr_w1xbCvd4z_fHfecDFE-9k-GnlTM0bIQCC1, (accessed October 2021)

dozvoljeno ulagati novac od kredita. Ova sredstva se ne smeju koristiti za kupovinu nepokretnosti ili ulaganja koja nisu vezana za proizvodno-prerađivačku delatnost. Dakle, za ovu kategoriju privrednih subjekata, su definisani uslovi za prijavljivanje za subvencije, koje imaju za cilj postizanje održivog razvoja i ublažavanje štete izazvane pandemijom KOVIDA-19, ali se ova sredstva ne mogu koristiti u svrhe koje Vlada Kosova ne odobri.

Privredni subjekti u vlasništvu žena su takođe kategorija korisnika pod-mere 2.1 Subvencionisanje investicionih zajmova. Uslovi za subvencionisanje ovih privrednih subjekata slede⁸:

- Privredni subjekat mora biti u vlasništvu žena ili veći deo privrednog subjekta mora biti u vlasništvu žena
- Svrha uzimanja kredita treba da bude proširenje kapaciteta
- Najmanje 50% investicije mora biti izdvojeno za opremu i sredstva u vezi sa delatnošću privrednog subjekta

Sa druge strane se ova sredstva ne smeju koristiti za kupovinu nekretnina ili ulaganja koja nisu vezana za delatnost privrednog subjekta.

Ostala preduzeća biće subvencionisana do 10% kredita koji su namenjeni za likvidnost. Maksimalni iznos može biti do 30.000,00 evra, ali ne više od 300,00 evra po aktuelnom zaposlenom. Privredni subjekti koji ostvare korist mogu biti svi oni kojima je potrebna likvidnost da bi nastavili sa radom i zadržali zaposlene.

Prijave se u sklopu pod-mere 2.1 Subvencionisanje investicionih zajmova podnose preko elektronske usluge EDI Poreske uprave Kosova. Postoje ukupno tri faze prijavljivanja i to:

- Prva faza prijavljivanja, za dobijanje preliminarne saglasnosti u vezi sa investicionim planom, namenom i visinom kredita
- Druga faza prijavljivanja za subvencionisanje prve tranše od 15%
- Druga faza prijavljivanja za subvencionisanje druge tranše od 5%

Pristup se ostvaruje preko opcije elektronskih usluga na internet stranici PUK-a, gde postoji i dodatak pod nazivom „Zahtev za subvencionisanje zajma“. Traženi podaci su potrebni da bi se ispitalo da li su ispunjeni uslovi za subvencionisanje zajma privrednog subjekta ili ne.

Nakon procesa prijavljivanja, sledi proces ocenjivanja na nivou komisije. Komisija mora unapred da odobri ovaj zahtev, a nakon odobrenja može se podneti zahtev bilo kojoj komercijalnoj banci u Republici Kosovo za dobijanje kredita. Ovime se zaključuju koraci prijavljivanja, odobravanja i uzimanja zajma od strane privrednog subjekta.

⁸ Ibid.

Od ove pod-mere se očekuje da pomogne preduzećima korisnicama u prevazilaženju krize izazvane pandemijom. Šteta i gubici su veliki, a kroz investicione zajmove i subvencionisanje nekih od njih, ne očekuje se da problemi nestanu. Međutim, njima se neki problemi mogu olakšati i prevazići. Mogućnost izgradnje kapaciteta, nadoknade gubitaka i nedovršenih plaćanja, ali i drugo se može ostvariti kroz kredite.

Podrška Vlade Kosova kroz ovu pod-meru ima posebnu pozadinu. Razlog za to je što će kroz pod-meru 2.1 Vlada Kosova subvencionisati 15% glavnice u trenutku dostizanja 70% planirane investicije, dok će ostatak, odnosno 5%, biti subvencionisan na poslovni račun privrednog subjekta, u trenutku kada su za isti iznos isplaćene zarade novih zaposlenih sa kojima je zasnovan radni odnos.⁹ Ovom metodologijom, privredni subjekti se podstiču da uzmu zajam kako bi ublažili gubitke, a zatim da ispune ciljeve za koje su ta preduzeća te zajmove i uzela.

Ciljevi druge mere Paketa ekonomskog oporavka su u potpunosti usmereni na ekonomski oporavak i oporavak proizvodnje. Pod-mera Subvencionisanje investicionih zajmova olakšava i ubrzava postizanje cilja oporavka. Privredni subjekti će već kroz ovu pod-meru moći da osmisle olakšice za buduća dostignuća.

Ciljevi pod-mere 2.1. Subvencionisanje investicionih zajmova:

- **Ublažavanje štete izazvane pandemijom KOVIDA-19**
- **Stvaranje uslova za održivi razvoj**
- **Podrška i zaloga za dobijanje kredita**
- **Rekonstrukcija privrede**
- **Omogućavanje novih investicija**

U Republici Albaniji su takođe realizovani paketi i pomoć za privredne subjekte i građane pogođene pandemijom KOVIDA-19. Vlada Albanije je kroz Suverenu garanciju realizovala dva instrumenta u vrednosti od 26 milijardi leka ili izraženo u evrima 213 miliona evra.¹⁰ Instrument suverene garancije svojim merama subvencioniše kamate na kredite i omogućava grejs period od 3 meseca. Dok u Suverenoj garanciji II, Vlada Albanije deli rizik sa bankama, pokrivajući procenat glavnice svakog zajma i nudi grejs period od 6 meseci.

Republika Severna Makedonija je zemlja u regionu koja je realizovala najveći broj fiskalnih paketa, u odgovoru na probleme i štetu pričinjene pandemijom KOVIDA-19. Ukupno je odobreno šest paketa koji podržavaju različite poslovne kategorije. Peti paket antikriznih mera za oživljavanje i razvoj privrede u Republici Severnoj Makedoniji, obuhvatio je meru sličnu meri

⁹ Ibid.

¹⁰ Ministarstvo finansija i privrede, Izveštaji o KOVIDU-19, dostupni na <https://financa.gov.al/raporte-per-covid-19/>, (kojima je pristupljeno oktobra, 2021)

subvencionisanja investicionih zajmova, uključenu u Paket ekonomskog oporavka Republike Kosovo. Jedan od glavnih stubova petog paketa susedne države, imao je za cilj da pruži finansijsku podršku likvidnosti privatnog sektora beskamatnim kreditima za zadržavanje i povećanje broja zaposlenih.¹¹ Dakle, instrument ili pomoć koja je tamo korišćena, obuhvata metodologiju beskamatnih kredita, dok je kod nas subvencionisana glavnica.

Takav metod, odnosno subvencionisanje kamate na kredit, mogao bi da se primeni i kroz Paket ekonomskog oporavka. Međutim, takva mera bi bila praćena i ograničenim rokom trajanja, imajući u vidu da kamata varira u zavisnosti od trajanja otplate kredita. Međutim, ovo bi predstavljalo probleme za privredne subjekte, jer bi se povećao pritisak vremena i povećale rate kredita, a istovremeno bi Vlada Republike Kosovo imala veće probleme u smislu subvencionisanja. Takođe, može postojati rizik da u ovom periodu porastu kamatne stope, a da se onda pojave problemi sa subvencijama.

Sprovođenje druge mere

Za subvencionisanje investicionih kredita izdvojeno je 30 miliona evra. U teškim vremenima po privredu, zajmovi privrednih subjekata su od posebnog značaja, jer stvaraju uslove za ekonomski razvoj i nadoknadu gubitaka. Investicioni zajmovi omogućavaju opticaj novca, razna ulaganja i jačanje finansijske stabilnosti. Stoga je početak primene ove pod-mere od velikog značaja.

Na sednici Vlade Kosova, 25. avgusta 2021. godine, usvojeno je izdvajanje 10.43 miliona evra za ovu pod-meru.¹² Ova suma novca prikupljena je iz hartija od vrednosti, koje se nazivaju obveznice dijaspore. Dakle, ova pod-mera je počela sa primenom, ali još nije dostigla punu primenu.

Korisnici	Koristi
Preduzeća za proizvodnju i preradu	Subvencionisanje do 20% glavnice (10% na početku i 10% na kraju otplate kredita)
Preduzeća u vlasništvu žena	Subvencionisanje do 20% glavnice
Preduzeća koja su zadržala broj zaposlenih, ali su pretrpela finansijske gubitke	Subvencionisanje do 10% glavnice

Ostatak sredstava izdvojenih za ovu pod-meru, odnosno 19.57 miliona evra, još nije dodeljen. Usvajanjem preostalog iznosa krči se put za subvencionisanje još većeg broja privrednih subjekata koji se prijavljuju za ovu pod-meru. Međutim, sa nepotpunom operacionalizacijom, ova pod-mera ostaje delimično primenjena.

11 Ministarstvo finansija, Peti paket antikriznih mera – za oživljavanje i razvoj privrede, dostupan na <https://finance.gov.mk/2021/02/16/pa-koja-e-pest-e-masave-anti-crisis-for-revival-and-development-of-the-economy/?lang=en>, (kome je pristupljeno oktobra 2021.)

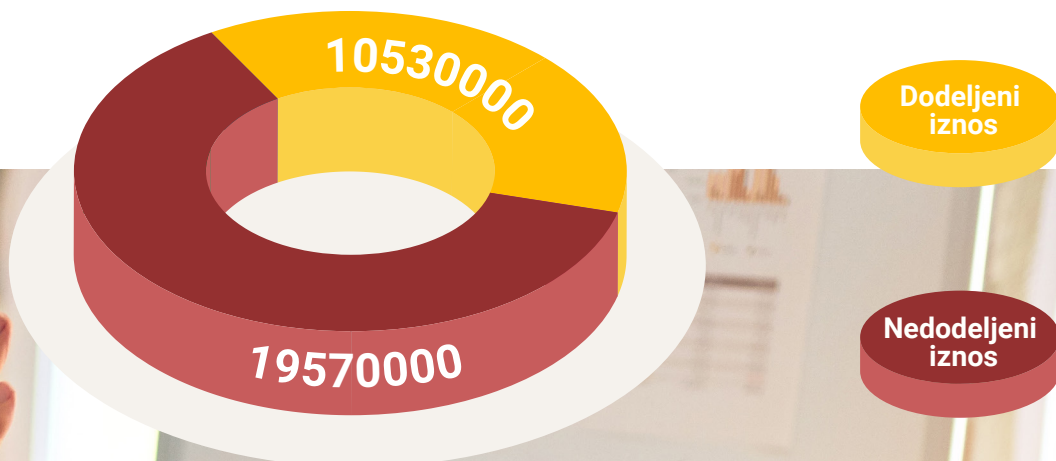
12 Ministarstvo finansija, rada i transfera, Vesti, Vlada Kosova izdvojila preko 40 miliona evra za sprovođenje mera iz Paketa ekonomskog oporavka, dostupno na <https://mf.rks-gov.net/Page.aspx?id=1,2,1115>, (pristupljeno oktobra 2021.)

Sprovođenje mere subvencionisanja investicionih zajmova ne predviđa posebnu podršku privrednim subjektima koji se oslanjaju na zelenu energiju. Ovakvo uključivanje ove kategorije, pored podrške, predstavljalo bi prekretnicu ili motivaciju kada je reč o ulaganjima u proizvodnju električne energije, putem obnovljivih izvora energije. Uključivanje date mere doprinelo bi dekarbonizaciji i smanjenju zagađenja izazvanog proizvodnjom električne energije iz fosilnih izvora.

Subvencionisanje investicionih zajmova

Ministarstvo finansija, rada i transfera nije preciziralo iz kog budžeta ili drugog okvira prihoda će biti obezbeđena sredstva za meru 2.1. Dakle, nedostatak transparentnosti ili ovakvih pojašnjenja utiče na tačno informisanje građana. Takođe nema podataka o tome koliko je preduzeća ostvarilo koristi od ove pod-mere i kako se ceo proces odvija.

Zaključak

- Iako je pandemija dovela do oštrog pada u bruto domaćem proizvodu i privrednoj delatnosti, paketi oporavka su pokazali svoje efekte uz otvaranje privrede. Kroz prošle i sadašnje pakete, pruža se pomoć privrednim sektorima kako bi se olakšao njihov oporavak od štete koju im je pričinila pandemija KOVIDA-19. Iako se tako nešto dešava ne toliko brzim koracima, naznake su pozitivne da će se prevazići poteškoće privrednih subjekata i da će celokupan učinak privrede prerasti u pozitivne brojke.
- Paket ekonomskog oporavka je počeo da se sprovodi. Većina mera predviđena ovim paketom počela je da se primenjuje. Mere iz ovog paketa su počele da se stavljaju u funkciju, mada ne sve, a građanima se pomaže. Veoma značajna mera, a to je subvencionisanje investicionih zajmova, je u fazi delimičnog sprovođenja, jer je za ovu meru izdvojeno svega 10.43 miliona evra, od ukupno 30 miliona evra. Od ulaganja građana u obveznice dijaspore prikupljeno je 10.43 miliona evra, dok za deo od 19.57 miliona evra nije saopšteno iz kog budžetskog okvira će biti pokriven.
- Koristi od pod-mere 2.1 Subvencionisanje investicionih zajmova omogućavaju lakši ekonomski oporavak. Razlog za to je što nudi grejs period koji omogućava neposredna ulaganja, a kasnije i početak otplate kredita. Takođe, kroz ovu pod-meru se subvencioniše do 20% kredita, što je veoma značajna olakšica za privredne subjekte. Ova pod-mera, između ostalog, obezbeđuje uslove za povećanje postojećih kapaciteta privrednih subjekata, težeći održivom budućem razvoju.
- Kategorije koje ostvaruju koristi od ove pod-mere su u velikoj meri pogođene i oštećene pandemijom KOVIDA-19. Preduzeća za proizvodnju i preradu koja imaju za cilj proširenje postojećih kapaciteta, preduzeća u vlasništvu žena i preduzeća koja su zadržala broj zaposlenih, ali su pretrpela finansijske gubitke su kategorije koje se mogu prijaviti za beneficije iz ove pod-mere. Osim cilja ublažavanja štete, ovi vidovi pomoći predstavljaju dodatnu motivaciju za dalji ekonomski razvoj ovih privrednih subjekata, ali i po celokupnu privredu koja je povezana sa ovim privrednim subjektima.
- Pogodnosti pod-mere 2.1 odnose se na subvencionisanje glavnice kredita. Glavnica predstavlja ukupan iznos koji treba platiti banci na koju se uzima zajam. Stoga, u zavisnosti od kategorije korisnika, subvencionisanje glavnice može iznositi do 20%. Jedan deo iste će biti subvencionisan na početku, tačnije 10%, dok će drugi deo od 10% biti subvencionisan od strane Ministarstva finansija, rada i transfera, ukoliko se ispune ciljevi kredita. Dakle, ako se ispune predviđene investicije, koje mogu podrazumevati proširenje postojećih kapaciteta, stvaranje novih, digitalizacija ili čak povećanje osoblja, onda će se subvencionisati deo od 10% glavnice.

Preporuke

- Vlada Kosova treba pažljivo da prati proces uzimanja i korišćenja zajma. Investicione zajmove treba koristiti za određene namene povezane sa njihovim oživljavanjem, a njihovo korišćenje u drugim oblastima ne treba subvencionisati. Takođe, ovu meru, odnosno subvencionisanje investicionih zajmova, trebalo bi da prate institucije, kako bi obezbedile da se one koriste isključivo u svrhu u koju su uzeti.
- Vlada Kosova nije vodila diskusije i konsultacije o ovom paketu pomoći. Nije bilo javnih konsultacija, nije bilo diskusija sa građanima kako bi se bolje razumele potrebe građana i kao rezultat toga Paket ekonomskog oporavka bi mogao da bude još bolje osmišljen da su i ovi elementi uzeti u obzir. Preporučujemo da bilo kakav budući paket preporoda ili oporavka, bude osmišljen tako da se usredsredi na javne konsultacije sa akterima. Dokumenti paketa bi trebalo da budu stavljeni na javnu konsultaciju, a svim stranama treba dati priliku da daju svoj doprinos.
- Za praćenjem Paketa ekonomskog oporavka trebalo bi da usledi internet stranica ili mehanizam. Putem ove internet stranice ili mehanizma povećao bi se nivo transparentnosti, građani bi se brže i lakše informisali, civilno društvo i svi drugi akteri uključeni u ovaj proces. Takođe, primenom takvog metoda, mogao bi se povećati zahtev za odgovornošću Vlade Kosova, odnosno Ministarstva finansija, rada i transfera.
- Vlada Kosova treba da sprovede intenzivniju kampanju javnog informisanja o merama iz Paketa ekonomskog oporavka. Nema odgovarajuće raspodele informacija građanima, pa broj prijava za sada nije odgovarajući. Marketinška i informativna kampanja bi povećala broj prijava, a samim tim i broj korisnika.
- Treba povećati kategorije privrednih subjekata koji će ostvariti koristi od pod-mere 2.1. Subvencionisanje investicionih zajmova. Pored kategorija koje trenutno ostvaruju koristi od ove pod-mere, u podršku koju pruža ova pod-mera treba uključiti i druge privredne subjekte kojima je naneta šteta pandemijom KOVIDA-19.
- Kako bi oporavak bio zelen i doveo do reforme u smanjenju zagađenosti i zelenoj transformaciji energetskih i ekoloških sistema, treba posvetiti veću pažnju na mere uštede energije, kao što su trendovi potrošnje energije i energetske potražnje itd.

„Realizacija ovog podrška omogućena je podrškom Balkanskog fonda za demokratiju (BTD), projektom Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država i američkog naroda putem Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID) a sprovodi ga Institut za razvojnu politiku – INDEP. Mišljenja i gledišta izneta u ovom izveštaju ne odražavaju nužno mišljenja i gledišta BTD-a, GMF-a, USAID-a ili Vlade SAD-a”.